

POLİS, MEDYA VE HESAP VEREBİLİRLİK

Y. Furkan ŞEN*

Öz

Hesapverebilirlik olgusu, kamu hizmetlerinde kullanılan yetki ve sorumluluğun suiistimalinin önlenmesini sağlayan en önemli çözümlerden biridir. Şüphesiz hesapverebilirlik, polislik gibi doğrudan doğruya kişi hak ve hürriyetleriyle ilgili bir kamu hizmeti söz konusu olduğunda daha da önemli bir hale gelmektedir. Çağımız toplumları üzerinde etkisi yadsınamaz medyanın hesapverebilirlik bağlamında işe koşulması bu anlamda oldukça farklı çözüm önerileri sunabilmektedir. Hesapverebilirliğin artması, bu anlamıyla kamuya sunulan hizmetlerin daha şeffaf ve daha sorgulanabilir hale gelmesi anlamına da gelmektedir. Medyanın bir hesapverebilirlik aracı olarak kullanılması ise, bu şeffaflığın daha katılımcı bir çerçevede gerçekleştirilmesini sağlayacaktır. Bu çalışmada, söz konusu değerlendirmeler doğrultusunda; güvenlik hizmetleri özelinde kamu hizmetleri için şeffaflığın taşıdığı önem ele alınacak, bu kapsamda hesapverebilirliğin sağlanmasında medyanın rolü tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Hizmeti, Polis, Medya, Şeffaflık, Hesapverebilirlik.

Police, Media and Accountability

Abstract

Accountability, is the one of the most important solutions in order to prevent the abuse of authority and responsibility. Doubtless, accountability becomes much more important, if we talk about public services directly related to rights and freedoms like policing. Using the media -which has lots of effects on today's societies- in order to provide accountability can offer a variety of solutions. Increase in accountability means more transparent and interrogated public services. Use of the media as a means for accountability, will ensure this transparency at a very participant frame. In this study, through this evaluation; the importance of transparency will be evaluated through public services especially security services and the role of media for providing the accountability will be discussed.

Keywords: Public Service, Polis, Media, Transparency, Accountability.

* Dr., Emniyet Genel Müdürlüğü (yfurkansen@yahoo.com).

I. GİRİŞ

1980'li yıllardan itibaren iletişim ve bilgi teknolojilerindeki gelişmelerle beraber kamu yönetimi anlayışında da bir takım değişimler meydana gelmiş, özellikle gelişmiş ülkelerin kamu yönetimlerinde meydana gelen dönüşüm, hesapverebilirlik ve bu doğrultuda şeffaflık ilkelerinin önem kazanmasına neden olmuştur. Küresel rekabetin artmasıyla da birlikte bu dönemde uluslararası ve ulusüstü yapılanmalar önemli bir baskı unsuru olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin de içinde olduğu Avrupa Birliği (AB) sürecinde, hesapverebilirlik ve şeffaflık ilkeleri aday ülkelerin AB üyeliği için gerekli yönetsel kapasiteye ulaşmasında uygulanacak önemli kriterler içinde sayılmıştır. Bu değişim ve gelişim, polislik kavramında da kendisini göstermiş ve polisin hizmet ettiği topluma daha çok hesapvermesi noktasında daha şeffaf olmasının önünü açmıştır.

Günümüz toplumlarında Devletin en temel görevlerinden biri kamu düzenini sağlayarak bireylerin güvenli bir ortamda huzur içinde yaşayabilmelerini mümkün kılmaktır. Birey için güvenlik ise temel ihtiyaçlar kadar önemli bir husustur. Maslow'un, 1954 yılında yaptığı klinik gözlemlerine dayanarak insan gereksinimlerini sıraladığı piramidinde de belirttiği gibi, insanlar için güvenlik; yeme, içme, barınma gibi yaşamını devam ettirmesi için karşılanması vazgeçilmez nitelikteki ihtiyaçlardan hemen sonra; toplumsal/sosyal ihtiyaçlar, saygınlık ve bağımsızlık gibi ihtiyaçlardan ise önce gelmektedir (Maslow, 1970: 35-46). Güvenlik olgusuna gerek insanın yaşamına devamı için mutlaka giderilmesi gereken fizyolojik gereksinimlerden sonra ikinci planda yer vermesi ve gerekse insanın psiko-sosyal dünyası açısından daha üst düzey gereksinimlerini hissedebilmeleri için karşılanması gereken bir olgu nitelemesini getirmesi bakımından Maslow'un ihtiyaçlar piramidi, şüphesiz güvenlik olgusunun insan toplulukları için taşıdığı önemi vurgulayan en gerçekçi bilimsel tespitlerden birisidir.

İnsanların toplumsal yaşama geçmelerinin bir sonucu olarak gereksinimlerinin kurumsal bazda karşılanması, bir takım kuramsal ve felsefi tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu tartışmaların özellikle insan hak ve hürriyetlerini doğrudan ilgilendiren güvenlik ihtiyacı ve bu çerçevede güvenlik kurumları üzerinde daha çok yoğunlaştığı görülmektedir. Söz konusu tartışmaların çağımızda yer aldığı çerçeveyi ise, demokratikleşme, sivil katılım, şeffaflaşma, hukuka uygunluk, insan hak ve özgürlüklerine saygı, kullanılan yetkinin hesabının sorulması, denetim, sorumluluk, meşruluk ve kamu hizmeti referanslı olguların oluşturduğu söylenebilir. Zira günümüzde kamu yönetimi alanında yaşanan son dönemdeki gelişmeler de güvenlik kavramının kapsam ve içeriğinde de birtakım değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Günümüzde devlet, güvenlik olgusunu bir amaç olarak değil bireylerin güvenliğini sağlayacak bir araç olarak ele almaktadır (Gül, 2008: 80).

Diğer taraftan içinde bulunduğumuz zaman dilimi şüphesiz bilgi ve enformasyon teknolojileri anlamında yaşanan baş döndürücü gelişmeler ile

karakterize olmuş durumdadır. Bilgi ve enformasyon teknolojileri alanında bir devinimi betimleyen bu gelişmeler, dünyamızı daha önce hiç olmadığı kadar küçültmüş ve sosyal bilimlerde hemen hemen her alandaki gelişmelere yeni bir yön ve algılama kazandıran 'küreselleşme' olgusunu da beraberinde getirmiştir. Söz konusu bilgi ve enformasyon teknolojilerinin bir yönü teknolojik gelişmeyle ilgili iken, diğer bir yönü de toplumların düşünce ve algılama dünyalarına yapılan etkileri içermektedir. Şüphesiz söz konusu olgunun toplumlara bakan bu ikincil yönü ile doğrudan ilgilenen boyutu, kısaca 'medya' olarak da bilinen 'kitle iletişim araçları' üzerinde kurgulanmış durumdadır.

Medyanın, demokrasinin temel kavramlarının yerleştirilmesi ve sistemin sağlıklı bir şekilde işletilmesi sürecinde ele alınan "hesap verebilirlik" sorunu, topluma farklı alanlarda hizmet sunan kuruluşların yetkilerine ve sorumluluklarına ilişkin gerekçelerin ve işlemlerinin sonuçlarının medya aracılığıyla topluma iletilmesi şeklinde ifade edilebilir. Medya, yönetimde şeffaflığı sağlamada önemli bir rol üstlendiği kadar, bilgilendirdiği kamuoyunun hesap sorabilmesine de imkân sağlamaktadır. Bu çalışmada, demokratik bir yönetim anlayışının temel ilkesi olan hesap verebilirlik kavramı, iç güvenliğin sağlanmasından sorumlu Polisin topluma hesap vermesi ve medyanın bu süreçteki rolü ve işlevi kapsamında incelenmeye çalışılmıştır.

II. HESAP VEREBİLİRLİK KAVRAMININ POLİS AÇISINDAN ÖNEMİ

Bu çalışmada, 'hesap verebilirlik' kelimesi İngilizce 'accountability' kelimesinin karşılığı olarak kullanılmaktadır. 'Accountable' kelimesi 'hesap verici, hesap veren, 'accountability' ise 'hesap verebilirlik, hesap verme' anlamlarına gelmektedir. Hesapverebilirlik, kısaca 'hesap verebilir olma durumu' veya 'sorumlu olma' şeklinde tanımlanabilir. Aslında sosyal bilimlerde mutlak ve değişmez tek bir doğrunun bulunmamasının bir tezahürü olarak, hesapverebilirlik olgusu üzerine yapılan tanımlamaların da çok çeşitlendiği görülmektedir. Hesapverebilirlik, meşru bir zeminde talep edildiği takdirde uygulamalarla ilgili hesap verme veya uygulamaların açıklamasını yapma ve böylece şikâyetlere karşılık vermeye gönüllü olmayı ifade eder (McQuail, 2009: 126).

Balcı (2003: 116), hesapverebilirliği, bir kimsenin yaptıklarından dolayı başka bir otoriteye açıklamada bulunması olarak tanımlarken; Stoker, hesapverebilirliğin karmaşık, Mayer ise kaygan bir kavram olduğunu belirtmiş; Romzek aynı kavramı performansın açıklanabilmesi olarak tanımlamış; Vinten ise bir kimsenin sorumluluklarını ne gibi yollarla ya da nasıl yerine getirdiğini açıklaması, ortaya koyması ve ispat etmesi zorunluluğu olarak algılamıştır. Peter, Leazes ve Francis'e göre hesap verebilirlik, otoriter yönetimlere karşı denge ve kontrol sağlama araçları içerisinde yer almakta, liberal ve anayasal demokrasilerin temel karakteristiklerinden biri olarak nitelendirilmektedir. Bu anlamıyla hesap verebilirlik Mulgan tarafından da belirtildiği gibi, vatandaşlar ile kamusal görevleri

yerine getirenler, kamu örgütlerinin içlerindeki hiyerarşik kademeler ile politikacılarla bürokratlar arasındaki bir ilişki biçimini karakterize etmektedir (aktaran Balcı, 2003: 116).

Görüldüğü gibi hesap verebilirlik olgusu, konumuz bağlamında sadece polis yönetiminde değil, aynı zamanda yönetim literatürü açısından da önemli bir kavram olarak yönetim disiplini ile ilgilenen bilim adamları tarafından uzun süreden beri ele alınan bir olgudur. Ancak söz konusu kavramın polislik bağlamında, gerek gelişmiş Batılı ülkelerinde gerekse ülkemizde polis etiğinin bilimsel olarak ele alınması ve tartışılmasıyla birlikte, özellikle son dönemlerde yoğun bir biçimde ele alınmaktadır. Kavramı polislik temelinde ele alan Crank ve Caldero hesapverebilirliği, görevlilerin davranışlarının kontrol altına alınabilmesi için gerçekleştirilen çabalar olarak tanımlamışlar (2000: 17-19), benzer şekilde hesap verebilirliği 'yetki' ve 'sorumluluk' bağlamında ele alan Potss da, polislerin görevlerini yapabilmeleri için yeterli güce sahip olmaları gerektiğini ancak bu gücün mutlaka kontrol edilmesi gerektiğini belirtmiştir (1983: 64). Jones'a göre ise, hesapverebilirlik kavramı demokratik polisliğin temel taşlarından birisidir ve birçok farklı anlamlarda kullanılmaktadır: cevap verebilirlik, açıklık, şeffaflık, katılımcılık ve kurallara uyma bunlardan bazılarıdır (aktaran Gül: 2008: 73).

Aslında, her ne kadar hesapverebilirlik olgusu özellikle polislik uygulamaları açısından yeni ele alınmaya başlanan bir olgu gibi görüle de, kavramın çok uzun süreler öncesinde -hatta bu çerçevede diğer kamusal yönetim biçimlerine yönelik bir uygulama bulunmadığı dönemlerde bile- polislik açısından tartışılmaya başlandığını söylemek çok da yanlış bir değerlendirme olmayacaktır. Nitekim ilk kez M.Ö. 60-140 yılları arasında yaşayan Romalı Şair Juvenal, '*Quiscustodietipsoscustodies?*' (*Whoguardstheguards? - Bekçileri kim bekleyecek?*) sorusunu sorarak, bireylerin kişi hak ve özgürlüklerine müdahale etme yetkisi ile donatılan polisin bu yetkilerini kullanmada aşırıya kaçmasının bir takım çok ciddi sorunları da beraberinde getirmesi yönündeki endişeleri çok güzel bir biçimde ifade etmiştir (aktaran Kleinig, 1999: 209; Cerrah, 2002: 279). Nitekim, Crank ve Caldero'da, toplumun polislerin suç işlememesi gerektiğine inandığını, dolayısıyla suç işlemleri durumunda, kendilerine herhangi bir ayrıcalık tanınmadan, normal halkla eşit biçimde cezalandırılmaları gerektiğini belirtmişlerdir (2000: 15). Juvenal'ın sorusunda geçen 'custodies' kelimesinin sadece polis anlamına gelmeyip, güvenlik hizmeti sunan asker, polis ve hatta özel güvenlik kuvvetlerini de içeren genel bir anlamının bulunması (Cerrah, 2002: 279), söz konusu ifadenin güzelliğine ayrı bir zenginlik de katmaktadır.

Türkiye'de hesapverebilirlik ilkesine ilk olarak Öğretmen Emniyet Müdürü İbrahim Feridun tarafından 1910 yılında yazılmış ve polis okullarında ders kitabı olarak okutulan '*Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiye*' isimli eserde yer verildiği söylenebilir. Söz konusu eser hesap verebilirlik olgusunu doğrudan kullanmamakla birlikte, polisin seçilmiş veya atanmış olsun bir kamu görevlisi olarak halkın patronu değil, halka karşı hizmet sunan bireyler olması gerektiğini, asıl patronun halk olduğunu ve polisin de bu anlamda halka karşı

sorumlu olduğunu net bir anlatımla ortaya koymuştur. Aynı yayında halka karşı sorumluluk ve hesapverebilirlik kavramlarının yanı sıra polis yöneticilerinin personeli ile olan ilişkisi ve yönetim etiği; vatandaş polisliği ile polisin güç kullanması ve keyfi uygulama gibi olgulara da atıf yapıldığı görülmektedir (Beren, 2002: 290).Günümüzde de polis uygulamaları bağlamında gerek yapısal, gerekse işlevsel anlamda bir takım değişimlerin görüldüğü bir gerçektir. Yapısal anlamda görülen değişimler arasında hiç şüphesiz halka karşı sorumluluk, hesapverebilirlik ve şeffaflık ilkeleri öne çıkmış ve polisliğin daha çok sivilleşmesi, halka daha yakın olması gerektiği şeklinde bir anlayış gelişmiştir.

Nitekim hesap verebilirlik ve halka karşı sorumluluk gibi polis etiğine ilişkin kavramların, Batılı ülkelerde bireylerin kendi hak ve özgürlüklerinin bilincine iyiden iyiye varmaları ile daha somut bir biçimde sosyal hayatta yerini aldığı görülmektedir. Hatta bu durum o derece yaygınlaşmıştır ki, herhangi bir keyfi uygulama ile karşılaşan vatandaşın 'ben vergimi ödeyen dürüst bir vatandaşım, bana böyle davranamazsınız' ifadesi artık batılı yaşam tarzının en sık kullandığı günlük ifadelerden birisi haline gelmiştir. Cerrah'ın da belirttiği gibi, hiç şüphesiz burada, genel olarak kamu hizmeti veren teşkilatların ve bu anlamda polisin sarf malzemesi, araç-gereç ve aldığı maaşa kadar tüm finansmanının yurttaşın ödediği vergilerden kaynaklandığı, dolayısıyla polisin kullandığı yetki ve sorumluluklar anlamında hesap vermek sorumluluğunun, vatandaşın da bu anlamda hesap sormak hakkının bulunduğu vurgulanmak istenmektedir (aktaran Beren, 2002: 294).

Kleining'in de belirttiği gibi çağımızda polis etiğine ilişkin değerlendirmelerde meslek etiğinin ve bu anlamda 'şeffaflık', 'halka karşı sorumluluk' ve 'hesapverebilirlik' gibi olgular anlamında bir fark bulunmadığı gözlemlenmektedir (aktaran Beren, 2002: 294). Çağdaş polis etiği çalışmalarından biri olan *Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği*'ne bu anlamda bakıldığında, madde 16: "Polis bütün seviyede yaptıklarından ve ihmallerinden ve altındakilere verdikleri emirlerinden şahsen sorumlu olmalı ve hesap vermelidir", madde 17: "Polis teşkilatı, teşkilat içinde emir komuta zincirini net olarak oluşturmalıdır. Neticede, hangi amirin emrindeki memurların görevlerinden ve kusurlarından dolayı sorumlu olacağına karar vermek her zaman mümkün olmalıdır", madde 19: "Polis teşkilatı, gizli bilgileri açıklamadan, yerine getirdiği görevler hakkında halka doğru ve tarafsız bilgi sunmaya hazır olmalıdır", madde 21: "Teşkilat, bütün seviyelerde, polisin mesleğini kötüye kullanmasını önleyici etkili tedbirler almalıdır", Madde 58: "Polis devlete, vatandaşa ve onların temsilcilerine karşı sorumlu olmalıdır. Polis, etkin bir dış kontrole tabi olmalıdır", madde 59: "Polis devlete, vatandaşa ve temsilcilerine karşı sorumlu olmalıdır. Polis etkin bir dış kontrole tabi olmalıdır", madde 60: "Devletin polis üzerindeki kontrolü yasama, yürütme ve yargı güçleri arasında bölüştürülmelidir", madde 61: "Kamu makamları, polise yönelik şikayetlerle ilgili etkin ve tarafsız usullerin uygulanmasını sağlamalıdır" anlatımlarının yer aldığı görülmektedir (Cerrah ve Eryılmaz, 2001; 58, 59, 61, 60, 92; Cerrah, 2008: 45). Benzer şekilde Kleinig (1999: 100, 212) ile Swanson, Territo ve Taylor (1998: 48) polisin hizmet etmek üzere atandığı topluma karşı sorumlu olması gerektiğini vurgulamışlardır.

Tüm bu anlatılanlar çerçevesinde aslında hesapverebilirlik kavramının, polisin yetki ve sorumlulukları ile doğrudan ilintili olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, İngiltere'de modern polisliğin kuruluşundan itibaren (1829) ve ABD'de 20. yüzyılın başlangıcından itibaren gerçekleştirilen polis reformları Keiling ve Bratton'a göre genellikle polisin yetkilerini sınırlamak ve hareketlerini daha kontrol edebilir hale getirmek, polislerin davranışlarından daha fazla emin olabilmek amacını taşımaktadır (aktaran Keiling, 1999: 19). Bu çalışmalara örnek olarak 1893 yılında kurulan Uluslararası Polis Şefleri Birliği (*International Association of Chiefs of Police*), 1931 yılında kurulan Wickersman Komisyonu (*Wickersman Commission*), 1967 yılında kurulan Kanun Uygulama ve Adaletin Yönetimi Başkanlık Komisyonu (*President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice*) ve 1991 yılında kurulan Cristopher Komisyonu (*Cristopher Commission*) örnek gösterilebilir (Crank ve Caldero, 2000: 19, 20). Bu nedenle hesap verabilirlik kavramının yeterince anlaşılabilmesi için aslında yetki kavramının hesapverebilirlik bağlamında ele alınması gerekmektedir.

Kleinig yetkiyi, kabul edilmiş bir sosyal ilişki biçimi olarak tanımlamakta ve bu sosyal ilişkinin yetkiyi kullanan bir kişi ve kurum, bu yetkinin muhatabı üçüncü kişiler ve kişinin yetkili olduğuna dair bir kabullenmeyi içerdiğini belirtmektedir (1999: 209). Polisin yetkisinin de bu bağlamda ele alınması, yetkiyi polise polis olması nedeniyle devlet tarafından bahşedilmiş bir güç olarak algılanmaktan çıkartacak ve bu gücün kaynağına halkın polisin yetkili olduğuna ilişkin kabullenmesini koyacak, dolayısıyla aslında polisin yetkisinin kaynağının halk olduğu şeklinde bir kabullenmeyi de beraberinde getirecektir. Şüphesiz 'toplum sözleşmesi'ni günümüzdeki devlet ve toplumun kaynağına koyan Hobbes, Locke ve Rousseau gibi düşünürlerin de belirttiği üzere, insanlar sınırsız olan özgürlüklerinden fedakârlık ederek devleti kurmuşlardır (aktaran Çetin, 2003: 33; Çevik, 2002: 302). Dolayısıyla polisin halka hesap verebilir olması, sadece halkın ödediği vergileriyle polisin mali anlamda patronu olmasından değil, aynı zamanda kullandığı yetkilerin gerçek sahibinin halk olmasından da kaynaklanmaktadır.

Literatürde farklı sınıflandırmalar bulunmakla birlikte, genel anlamda polislik çerçevesinde hesapverebilirliğin üç boyutundan söz etmek olasıdır. Öncelikle polislik uygulamaları bağlamında resmi zemini oluşturan yönetsel kademelere karşı; ikinci olarak yetkinin kullanılması anlamında yapılan yanlışlıklar (topluma veren zarar, kanuna aykırı delil toplanması gibi) bağlamında yargı organlarına karşı ve kullanılan yetkinin kaynağı olması nedeniyle topluma karşı hesap verebilirlik söz konusudur (Leonard ve Harry, 1974: 40, 41). Polisin hesaba çekilebilir, polisin de bu anlamda hesap verebilir olması, aslında kamu yönetimine has bir takım ilkelerin polis yönetimine aktarılmasını gerektirmektedir. Stoker bu ilkeleri; kayıtların doğru tutulması ve doğrulanması; bilgi vermenin zorunlu kılınması; 'sorumlu' kişi veya kişilerin resmi olarak belirlenmesi; 'sorumlu' kişilerin işleriyle ilgili gerçekten sorumlu olabilmeleri, yaptıklarının veya yapmadıklarının nedenini veya gerekçelerini açıklamak zorunda olmaları; işler kötüye gittiğinde gerekeni yapma konusunda sorumluluk almaları; teşekkürü veya suçlamayı kabul

etme; mükâfat veya cezalandırma ile karşılaşma ve emrin iptalinin cezasını çekme ile görevi kaybetme olarak sınıflandırmıştır. Şüphesiz bu ilkelerin hayata geçirilmesi Aucoin ve Heintzman tarafından da belirtildiği gibi, kamusal yetkilerin yanlış kullanımı ve suiistimalini kontrol altına alacak, kamusal kaynakların hukuka ve kamusal değerlere uygun olarak kullanımını güvence altına alacak ve sürekli öğrenme amacını teşvik edecektir (aktaran Balcı, 2003: 117).

Aslında, bütün olarak kamu kuruluşlarının ve özel olarak polis teşkilatlarının hesapverebilir olması aynı anlamda demokratikleşme ve yönetimde şeffaflaşma olgularıyla paralellik arz etmektedir. Zaten gelişen ve değişen dünyada yönetim sistemlerinin sürekli olarak daha şeffaf ve daha demokratik yönetimlere doğru eğilim gösterdiği göz önüne alınırsa (Sezer ve Kargın, 2002: 223), 'hesapverebilirlik' olgusunun giderek daha fazla önem kazanacağını söylemek çok büyük bir öngörüü gerektirmektedir.

Polisin hesap verebilir olması bir anlamda yaşadığımız çağın da bir zorunluluğu olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira günümüz toplumları şahsi sorumluluğa çok büyük önem vermekte ve bireylerin davranışlarıyla ilgili olarak sorgulanabilir olmaları gerektiğini düşünmeye başlamışlardır. Crank ve Caldero'nun da belirttiği gibi günümüz toplumları polisten sadece kanunları uygulamalarını ve kendilerine bir güvenlik hizmeti sunulmasını değil, aynı zamanda polislerin kendilerinin de bu kurallara uygun davranmalarını, yüksek ahlaki ve etik değerleri içselleştirmiş olmalarını beklerler (2000: 18).

Sonuç olarak demokratik düzen içerisinde polis, sosyal barışı korumak, kişi hak ve özgürlüklerinin kullanımını sağlamak ve en genel ifadeyle 'halkın kendini güvende hissetmesini sağlayacak' bir 'kamu hizmeti' ifa etmektedir. Polisin bu görevi ifa ederken başvurduğu yetkinin de, araç-gereç ve malzeme anlamında her türlü gereksinmesinin finansal kaynağı da halktır. Dolayısıyla her ne kadar polis-halk arasındaki ilişki, idealize edilmeye çalışıldığı şekliyle, bir hizmetli ve müşteri ilişkisi olarak algılsa da, aslından bundan da öte çalışan ve patron arasındaki ilişki gibidir.

Gerek bu ilişki sistematığı ve gerekse polisin kullandığı yetkilerin doğrudan kişi hak ve özgürlükleri ile ilintili olması, polisliğin kolay suiistimal edilebilir, aşırılığa kaçabilir yapısını ve halkın bu noktadaki duyarlılığının haklılığını ortaya koymaktadır. Bu anlamda, polisin yetki ve sorumlulukları bağlamında hesap verebilir olması, aslında polisin varlık sebebi olan demokratik düzenin ve sosyal barışın en vazgeçilemez idealidir. Cerrah'ın da belirttiği gibi, oldukça önemli ve hassas hizmet dallarından birisi olan ve demokratik bir mekanizma ile kontrol edilmediği takdirde ciddi insan hakları ihlallerini beraberinde getirebilecek olan güvenlik hizmetlerinin bir kontrol mekanizmasına bağlı olmasının gerekliliği çok açıktır (1998: 56). Aksi bir durumda polis, korumaya talip olduğu değerler açısından en büyük tehlike konumuna gelebilir. Unutulmamalıdır ki, denetlenmeyen, hesabı sorulmayan, kontrolsüz ve keyfi yetki kullanımı kadar toplumsal hayatı tehdit eden ikinci bir olgu bulunmamaktadır.

Literatürde yapılan tartışmalara bakıldığında sorumluluk, hesap verebilirlik ve yetki arasında bir anlamda döngüsel bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Bu

nedenle polislik olgusu ve bu bağlamda kullanılan yetkinin denetlenebilmesi, kontrol altına alınabilmesi ile hesabının sorulabilmesi açısından üzerinde durulması gereken bir diğer çok önemli değer de 'sorumluluk'tur. Literatürde sorumluluk bağlamında da değişik tanımlamalarla karşılaşmaktadır. Aydın'a göre (2002: 105), sorumluluk, belirli bir görevin istenilen nitelik ve nicelikte yerine getirilmesidir. Göksu ve Bilgiç'e (2002: 89) göre ise sorumluluk, bir iş veya görevi üstlenmek, astlarından ve işlerinden sorumlu olma anlamlarına gelmektedir.

Weston, polis teşkilatındaki her bireyin kendi sorumluluk ve yetkisinin sınırlarını bilmesi ve bu sorumluluğunun bir sonucu olarak kullandığı yetkinin hesabını verebilmesi gerektiğini belirtmiştir (1976: 45). Nitekim Potts'a göre de, polislikte inisiyatifin tanınması ve tanınan inisiyatifin kontrol edilebilmesi bağlamında sorumluluk aslında bir hesapverebilirlik problemiyle ilgilidir. Dolayısıyla sorumluluk, kanunların gerçek hayattaki olaylara kılavuzluk edecek tarzda yorumlanması için yönetsel yapıların oluşturulmasını içermektedir (1983: 64). Leonard ve Moore'a göre ise, yetki ve hesapverebilirlik aynı anda söz konusu olmalıdır (1974: 40). Benzer şekilde Göksu ve Bilgiç de sorumluluğun liyakat ilkesini de beraberinde getirdiği, dolayısıyla kişinin hem liyakat sahibi olması hem de işi ehline vermesi gerektiği şeklindeki vurgusu da bu ilişkiyi ön plana çıkarmaktadır (2002: 89). *Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği*'nin "Polis bütün seviyede yaptıklarından ve ihmallerinden ve altındakilere verdikleri emirlerinden şahsen sorumlu olmalı ve hesap vermelidir" hükmünü taşıyan 16. maddede (Cerrah ve Eryılmaz, 2001: 58), 'sorumluluk' ve 'hesap verme' kavramlarına aynı madde içerisinde yer vermesi bu bakımdan çok anlamlıdır.

Sorumluluk ilkesinin toplumsal yaşamda polislik mesleği açısından ele alınması, kavramın daha da fazla önem kazanmasını beraberinde getirmektedir. Aydın'ın da belirttiği gibi, polisliğin birçok mesleğe kıyasla fonksiyon, uygulama ve yetki açısından işgal ettiği farklı sosyal konum nedeniyle yeterince sorumluluk duygusu içerisinde bulunmasının, ortaya çıkacak kişisel ve toplumsal sonuçlar bağlamında ne derece önemli olduğu açıktır (2002: 106). Leonard ve Moore da yetkinin kaynağında halkın kendi iradesinin bulunduğunu, polislerin çabalarının kamu hizmeti anlayışı üzerinde kurgulanması gerektiğini ve netice olarak polisliğin halka karşı en üst derecede sorumlu olması gerektiğini belirtmişlerdir (1974: 33). Dolayısıyla toplumun güvenliğini sağlama hizmetinin gerçek anlamda başarılabilmesi, polisin kendi mesleki sorumluluğunun farkına varabilme derecesi ile doğru orantılıdır.

Polislik bağlamında sorumluluğu iki başlık altında ele almak mümkündür: Bunlardan ilki mesleki hiyerarşi içerisinde üstlere karşı duyulan idari sorumluluktur. Üst kademe yöneticilerinin emrindeki astların çalışma ve hizmetlerini gözlemlemesi ve değerlendirmesi bu sorumluluk içerisine girmektedir. İkinci tür sorumluluk ise bir işi yapmayı üstlenmek anlamına gelen sorumluluk anlayışıdır (Aydın, 2002: 105, 106). Polisin mesleki hiyerarşi içerisinde üstlerine karşı duyduğu idari sorumluluğa "Medeni bir toplumda, polis teşkilatı, sivil (asker olmayan) yetkililerin sorumluluğu altında çalışmalıdır" hükmünü

taşıyan *Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği*'nin 13. ve “Polis teşkilatı, teşkilat içinde emir komuta zincirini net olarak oluşturmalıdır. Neticede, hangi amirin emrindeki memurların görevlerinden ve kusurlarından dolayı sorumlu olacağına karar vermek her zaman mümkün olmalıdır” ifadesini taşıyan 17. maddelerinde de atıf yapıldığı görülmektedir (Cerrah ve Eryılmaz, 2001: 56, 59).

Aslında polisliğin tam anlamıyla bir sorumluluk mesleği olduğunu söylemek çok da yanlış bir değerlendirme olmayacaktır. Bu durum polisliğin görev ve yetkileri bağlamında değerlendirilmesi ile daha iyi anlaşılacaktır. Aydın polislik olgusunun içerisinde barındırdığı kriterleri sıralarken aynı gerçeğe ışık tutmaktadır: “polis, görev ve yetkilerini yasalar çerçevesinde yerine getirmek ve kullanmaktan, insan hak ve özgürlüklerini korumaktan, kendisinden beklenen hizmeti her koşulda yerine getirmekten, meslek değerleri ile bağdaşmayan tutum ve davranışlar gösteren mensupların uyarılmasından sorumludur” (2002: 106, 107, 108).

Polislere bir tür kurum içi otokontrol sorumluluğu yükleyen meslektaşların uyarılması olgusuna *Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği*'nin 45. Maddesinde “Polis, kurum içerisindeki her türlü bozulmaya (mesleği kötüye kullanmaya açık olan davranış biçimlerine) karşı bir tavır içinde olmalıdır. Kurum içindeki bozulmayı kendi üstlerine veya polis içerisindeki diğer ilgili birimlere bildirmelidir” ifadesiyle atıfta bulunduğu görülmektedir (Cerrah ve Eryılmaz, 2001: 81). Tüm bu anlatılanlar çerçevesinde Aydın'ın, toplumun huzur ve güven gereksinmesine cevap verebilme zorunluluğu (2002: 106) olarak açıkladığı sorumluluk tanımının, kavramın polislik konsepti içerisinde taşıdığı değeri en güzel biçimde ifade ettiği düşünülmektedir.

Dolayısıyla topluma hizmet sunan tüm kurum ve kuruluşların hesap verebilir olması bu kuruluşların ortaya çıkış nedenleri ile ilgili tartışmalar göz önüne alındığında daha iyi anlaşılacaktır. Topluma güvenlik hizmeti sunan kuruluşların da gerek ortaya çıkış nedenleri, gerekse kullandıkları yetki ve finansmanları açısından patronları konumundaki halka yaptıkları faaliyetler ve taşıdıkları sorumluluklar çerçevesinde hesap vermeleri gerektiği şüphe götürmez bir gerçektir.

İşte bu noktada karşımıza, hesap verebilirlik kurumunun işletilebilmesi bağlamında işe koşulabilecek araçlar çıkmaktadır. Şüphesiz ilk planda kitle iletişim araçları veya medyanın -özellikle günümüzde kazandığı işlev de göz önüne alındığında- hesap verebilirliğin sağlanması anlamında çok önemli kazanımlar sunabileceği düşünülmektedir. Çalışmanın bu bölümünde, söz konusu öngörürden hareketle medyanın hesap verebilirliğin sağlanması boyutuyla yerine getirdiği veya getiremediği katkılar, güvenlik hizmeti sunan kurumlar veya daha spesifik bir anlatımla polislik özelinde tartışılmaya çalışılacaktır.

III. MEDYANIN HESAP VEREBİLİRLİK ARACI OLARAK KULLANIMI

'Hesap verebilirlik' -özellikle günümüzde- toplumsal demokratikleşmenin bir gereği olarak, üzerinde en fazla durulan olguların başında gelmektedir. Aslında hesapverebilirlik, topluma kamusal nitelikli hizmet götürmeye aday her kurumsal çözüm için vazgeçilemeyecek nitelikteki prensiplerden sadece birisidir. Ancak söz konusu prensibin, kullanılan yetkinin tezahürünün 'bireysel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması' şeklinde belirlediği güvenlik hizmetleri ve bu bağlamda güvenlik kurumları açısından daha da öncelikli olduğunu söylemeye gerek yoktur. İşte bu anlamıyla kullanılan yetkinin denetlenebilmesi, kontrol altına alınabilmesi ve kısaca hesabının sorulabilmesini şeklinde ifade edilen 'hesapverebilirlik' güvenlik hizmetleri bağlamında daha da büyük bir önem arz etmektedir. Nitekim, demokratik ülkelerde polise olan güvenin ve dolayısıyla halkın polise verdiği veya vermediği desteğin derecesi toplumda polisin hesapverebilirliği ile ilgili algılamalarla doğru orantılı olduğu bilinmektedir (Kaya, 1996: 1150).

Ancak günümüzde özellikle güvenlik hizmetlerinin hesapverebilir olmasını sağlamak ve bu doğrultuda polislerin davranışlarının kontrol edilebilmesini gerçekleştirmek için yapılan uygulamaların tam anlamıyla sonuç vermediği de bilinen bir gerçektir. Modern polislik uygulamalarına örnek teşkil eden İngiltere ve ABD gibi ülkelerde hesapverebilirlik ilkesi çerçevesinde polisin davranışlarının kontrol edilebilirliğini sağlamak amacıyla çok sayıda yapısal değişikliğe gidilmiş, sorumluların açık bir biçimde belli olduğu yeni birimler ihdas edilmiş, görevlilerin denetimsel görevleri artırılmış ve vatandaşların şikayetleri daha ciddi olarak değerlendirilmeye başlanmış, ancak polis davranışlarının kontrol edilebilmesinin güçlüğüne doğal bir sonucu olarak getirilen bu yenilikler sadece polis teşkilatlarının kurumsal yapılarında şekilsel değişiklikler olarak kalmış ve sokakta çalışan polisler etki çok sınırlı olmuştur. Nitekim polislik çağımızda ABD'de, devriye arabalarının üzerlerine kamera konulması ve polislerin uyuşturucu testlerine tabii tutulması gibi bir takım düzenlemeleri de içerecek şekilde, en sıkı denetlenen kurumların başında gelmesine rağmen kimse tam anlamıyla tatmin edilebilmiş değildir (Crank ve Caldero: 20).

Çağımızda toplumsal bir fenomen halini alan hesapverebilirliğe, yine çağımızın sunduğu bir yanıt olarak karşımıza kitle iletişim araçları veya medya çıkmaktadır. Çünkü medya artık gündelik yaşamın bir vazgeçilmezi olarak bireysel ve toplumsal gerçeklikte yerini almış durumdadır. Aslında bireysel ve toplumsal yaşamda bu denli yer etmiş kitle iletişim araçlarının veya medyanın, hesapverebilirlik bağlamında işe koşulabileceğini düşünmek çok da büyük bir öngörü gerektirmemektedir. Kavgacı ve Çınar tarafından da belirtildiği gibi (1996: 1162), çağımızda medya klasik haber verme ve insanları bilgilendirme görevlerine ek olarak; toplumu etkileme, kontrol etme ve toplumun çıkarlarını koruma gibi görevler üstlenmiştir.

Liberal kuram, medyanın kamu politikaları üzerinde dönüştürücü bir etki yapması, özgür basın idealinin demokratik yurttaşlığı geliştirmesi ve siyasî otoritelerin hesap verebilirliğini teşvik etmesi ideallerine dayanmakta ve bu yaklaşıma göre demokrasilerde dinamik bir düşünce ortamı özgür basın tarafından yaratılmaktadır. Basının hem yurttaşların siyasî ilgilerini uyandırarak hem de hükümeti sorumlu tutmaları için onlara gerekli bilgiyi sağlayarak demokrasiyi geliştirmesi gerekmektedir (Entman, 1989). Demokratik sistemlerde medya, bir dizi işlemi ve eylemi yerine getirir. Bunlardan biri de resmi görevlilerin ellerindeki gücü kullanma biçimlerine ilişkin hesap vermeleri konusunda mekanizmalar sağlamasıdır (Gurevitch-Blumler, 1997:200). Medyanın hesapverebilirlik mekanizması olması kamu yararı bakımından önemlidir. Ayrıca, bir halkla ilişkiler aracı olarak medya güven imajını tesis etmektedir (Krogh ve Nord, 2010: 192). Medya sadece bir hesap verme aracı değil aynı zamanda kamu politikalarını etkilemek için farklı aktörlerin çıkarlarını da koruyan bir forumdur (Stanley, 2005: 76).

Yönetenlerin eylem ve işlemlerinden sorumlu olması ve yönetilenlere hesap vermesi, liberal demokrasilerdeki yönetim anlayışının doğal bir sonucudur. Bu nedenle, polisin “hesap verme”si durumu da bu kapsamda değerlendirilmelidir. Ancak; konu, mesleğin etik kuralları ve yasal sınırlamalar çerçevesinde ele alınmalıdır. Yani bazı olaylar ve durumlar niteliği gereği medyada yer almamalıdır. Burada karşımıza bir antagonizma çıkmaktadır. Şöyle ki; toplumun haber alma özgürlüğü ile hem suçlunun haklarının korunması hem de toplumun genel ahlaki ve sosyal düzenin sağlanması ilkeleri birbiriyle çelişebilmektedir. Buradaki çerçeve yasal otoriteler tarafından belirlenmelidir.

Aslında, polisliğin hesapverebilir olmasının önünde engellerin başında polisliğin önceden kestirilemeyen yapısı, polis davranışlarının birey bazında kontrol edilmesinin güçlüğü ve kurumsal alt kültür gibi faktörler gelmektedir (Crank ve Caldero: 25, 27). Polislik mesleğinin etik değerlerinin içselleştirilmesini sağlayan bir eğitimle yetiştirilmiş bireylerle donatılması ve toplum destekli polislik anlayışına ağırlık verilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda karşılaşılan sorunlar ancak bireysel sorumluluğu ön plana çıkartan, ahlaki değerleri yücelterek polis meslek etiği ilkelerinin içselleştirilmesini sağlayan bir eğitim ve bu anlamda kitle iletişim araçları sayesinde halkın katılımının sağlanması ile aşılabilecektir.

Nitekim, polisin hesapverebilir olması anlamında Kleinig, organizasyonel düzeyde alınması gereken önlemler arasında iyi düzenlenmiş bir raporlaşma sisteminin kurulmasının, açık bir yapısal düzenlemeye gidilmesinin, geleceği iyi gören bir planlama sisteminin bulunmasının, hizmetin sunumunda standartlaşma ve lokalizasyona gidilmesinin ve kurum içerisinde bir espionaj yapılanmasının kurulmasının gerekliliğini belirtmiş; harici düzeyde ise polisin hesapverebilirliğini sağlamak açısından kanunsal düzenlemeler, yargısal denetim, sivillerin ve sivil toplum örgütlerinin yaptığı denetimler, ombudsman uygulaması ve medya baskısının işe koşulabileceğini ifade etmiştir (1999: 218-229). Benzer şekilde Kavgacı ve Çınar'da medyanın güvenlik güçlerinin denetlenebilmesi bağlamında

etken olduğunu vurgulamış ve medyanın polisin yanlış tutum ve davranışlarını yayınlamasının polisin görevlerinde daha dikkatli ve titiz bir anlayış geliştirmesine sebep olacağını üzerinde durmuştur (1996: 1164). Aytaç ve Bal'a göre ise medyanın 'dördüncü güç' olarak tanımlanmasının arkasında yatan temel espri, yönetimin yanlışlıklarını kritik edebilmesi ve demokrasinin bütün kurumlarının bağımsız olarak medya kuruluşları tarafından mercek altına alınabilmesidir (1996: 1174).

Bu anlamda polislik mesleğinin daha sorgulanabilir hale gelmesinde ve diğer etik tartışmalar arasında hesap verebilirlik ilkesinin öne çıkmasını sağlayan en önemli etkenlerden birisinin de kitle iletişim araçları, daha öz bir ifadeyle medya olduğu açıktır. Zira artık polisin görevini ifa ederken başvurduğu yöntemlerin ne derece doğru ve hukuka uygun olduğu, bu araçlar vasıtasıyla evlerimize, işyerlerimize taşınan görüntü ve haberlerle daha çok tartışılmaya başlanmış; medya ile oluşturulan kamuoyu sayesinde orantılı olmayan bir güç kullanımı, keyfilik veya hukuka aykırılık olduğunda sorumlular yargı önünde, teşkilatın ileri gelenleri ise yine kitle iletişim araçları vasıtasıyla halkın önünde hesap vermek durumunda kalmışlardır. Kavgacı ve Çınar'ın da işaret ettikleri gibi günümüzde medya, diğer görevlerinin yanı sıra devletin kurumlarını denetleme fonksiyonu da yerine getirmekte ve polis uygulamalarını ve personeli eleştirme ile sorgulama görevi de yapmaktadır (1996: 1163). Medyayı polis ve toplum arasında kurduğu iletişim fonksiyonu sayesinde bir denge aracı olarak algılayan Kaya ise, medyanın olmaması durumunda halkın, polisin haksız ve yanlış addedilen davranışlarına karşı hiçbir şekilde harekete geçme hakkı ve kanalı bulamaması nedeniyle, polisi kendisinden veya kendisini polisten tecrit edeceğini; netice olarak polise güveninin azalacağını ve güvensizliğinin pekişeceğini; bu durumun uzun vadede polisin daha fazla içine kapanmasını gerektiren bir polis alt kültürü geliştirmesine neden olacağını ifade etmektedir (1996, 1150).

Tabii bu ilişki çerçevesinde bazı olumsuz ve uç noktalar da bulunabilmektedir. Cohen ve Feldberg (aktaran İçli, 2002: 65), Kaya (1996: 1148) ve Kavgacı ile Çınar (1996: 1163) tarafından da belirtildiği gibi, medyada toplumun en fazla ilgi duyduğu haberler polis intiharları, polisin şiddet ve güç kullanması, etkin olmayan uygulamaları, başarısızlığı, rüşvet alması, görevini kötüye kullanması, belirli bir grup aleyhine veya lehine davranması türünde haberlerdir ve basın da bunu çok iyi kullanarak -polislin hatalı davranışları bağlamında- haberleri daha da ilgi çekici hale getirmeye çalışmaktadır. Dolayısıyla, polisin hatalarından veya geç müdahalesinden kaynaklanan olaylar basında daha çok işlendiği için, polis zaman zaman halkın gözünde olumsuz ve hatalı bir imaja sahip olmakta, güvenlik hizmetlerinin daha kaliteli olarak sunulmasına yönelik yapıcı eleştiriler yerine polis, medya tarafından suçlu ilan edilebilmekte, polisin hataları biraz niteliğinden ve biraz da medyanın olağanüstü ilgisinden dolayı, kamu vicdanını daha rahatsız edici ve belleklere çıkmazcasına kazınıcı mahiyette olabilmekte ve netice olarak medyada aşırı olumsuz şekilde ele alınan polis imajı profesyonel polis karşıtlarına çok zengin malzemeler sağlayabilmektedir (Kaya, 1996: 1148, 1150).

Medyanın polise karşı olan bu tutumu aslında sadece Türkiye'ye özgü bir durum olmamakla birlikte diğer ülkelerde medyaya ilişkin düzenlemelerle medyanın polisi, 'halkın haber alma özgürlüğüne hizmet etme'nin dışında yıpratmadığını da görmekteyiz. Örneğin Avrupa Birliği ülkelerinde medya ve polis ilişkisini ele alan Kaya, Türkiye'dekinin aksine söz konusu ülkelerde medyanın –sansüre yol açmayacak şekilde- oluşturulan mevzuatla denetim altına alındığını ve medyanın salt polisi yıpratma saikiyle haber yapmadığını vurgulamaktadır (1996: 1154, 1155 ve 1156). Bu açıdan medya, polis perspektifinden aslında uzak durulması gerekli bir alandan ziyade, bu konuda gerekli yasal zeminlerin oluşturulabilmesi sağlandığında, halkın ve polisin birbirlerini anlamaları için kullanabilecekleri bir iletişim kanalı olarak karşımıza çıkacaktır (Kavgacı ve Çınar, 1996: 1164). Böylelikle medya hem polisi yıpratmadan sağlayacağı denetimle 'polisin hesap verebilir olması'na katkı sağlayacak, hem de polis-halk ilişkisindeki iletişim eksikliğini giderecek ve sunulan güvenlik hizmetlerine halkın katılımını temin ederek toplum destekli polislik anlayışının da yaşama geçirilmesine katkı sağlayabilecektir.

Ancak özellikle Türkiye bağlamında diğer bazı etkenlerin de katkısıyla medyanın bu fonksiyonunu ifa edemediğini görmekteyiz. Medyanın kendi ideolojisi doğrultusunda polise ilişkin çok farklı algılamalar geliştirebildiği Türkiye'de, polis aynı medya tarafından 'düzenin koruyucusu faşist kuvvet' şeklinde betimlendiği gibi, 'güvenlik hizmeti sunan kahramanlar' olarak da topluma yansıtılabilmektedir (Kavgacı ve Çınar, 1996: 1165). Şüphesiz burada en doğru olan, aşırılıklara kaçmadan polisi objektif olarak topluma yansıtılabilmektir. Ancak bu konuda emniyet teşkilatının da kendisini tam olarak ifade etmekten yoksun olduğu; medyada yer alan yanlış, haksız ve kötü amaçlı yayınları düzeltme ve halka medya aracılığıyla olumlu bir polis imajı kazandırabilme noktasında başarısız kaldığı söylenebilir (Kaya, 1996: 1156). Netice olarak da hem halkın desteğinin sağlanması, hem de polisin hesap verebilir ve şeffaf bir kurum olması noktasında medyanın etkin bir şekilde kullanılmadığını görmekteyiz.

Aslında medya, Swanson, Territo ve Taylor tarafından da ifade edildiği gibi, toplum polisliği uygulaması açısından ele alınması durumunda, harici bir etki ve kontrol sağlamasının yanısıra, halkın polis hizmetlerine katılımını sağlayarak görevin başarısına olumlu anlamda katkı da sağlayabilir (1998: 84). Medya, polis uygulamalarını gözlemlemek, meşru sınırlar içerisinde tutmak ve görülen eksiklik veya yanlışlıkları kamuoyuna bildirmek gibi çok önemli bir fonksiyonu yerine getirerek (Cerrah, 1996: 1145) aslında güvenlik hizmetlerinde hesapverebilirlik aracı olarak ne derece etken bir şekilde işe koşulabileceğini de göstermektedir. Medyanın aslında toplumda bir denetleme rolü üstlendiği göz önüne alınır, polisin de medyanın inceleme sahasına girmesi doğal karşılanmalıdır (Kavgacı ve Çınar, 1996: 1160). Vatandaşın çoğu defa sahip olduğu haklarının ve sorumluluklarının bilincinde olamaması nedeniyle, aslında bir anlamda eşitsiz bir ilişki sistematüğünü karakterize eden polis halk ilişkisi ve bu ilişkinin her iki taraf için doğuracağı olumsuz sonuçlar ancak etkili ve işler bir şikâyet mekanizmasının oluşturulması ile aşılabilecektir (Kaya, 1996: 1150). Şüphesiz bu şikâyet mekanizmasının oluşturulmasında en büyük aracı kurum medyadır.

Nitekim *Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği*'nin 58. Maddesinin “Polis devlete, vatandaşa ve onların temsilcilerine karşı sorumlu olmalıdır. Polis, etkin bir dış kontrole tabi olmalıdır” ve 61. Maddesinin “Toplum ile polis arasında, karşılıklı iletişim ve anlayış üzerine kurulu sorumluluk mekanizmaları geliştirilmelidir” ifadelerini barındırması önemlidir (Cerrah ve Eryılmaz, 2001: 92, 94; Richards, 2002: 262). Şüphesiz toplum ile polis arasında bu anlatılanlar bağlamında kurulacak iletişim hakkında işe koşulabilecek en önemli vasıta kitle iletişim araçları yani medyadır.

Cerrah, polis-medya ilişkilerini ele alan bir çalışmada benzer bir noktaya işaret etmektedir (1996: 1136). Polisin medya ile etkileşiminin üç alanı Cerrah tarafından, medyanın herhangi muhtemel bir olay hakkında olay meydana gelmeden önceki yaklaşımı, herhangi bir olayın meydana geliş sırasında orada bulunan basın mensuplarının bu olay üzerindeki rolü ve etkileri ile son olarak olay sonrasında basının bu olayı ele alışı ve değerlendirmesi şeklinde belirtilmiştir. Şüphesiz bir bütün olarak medyanın, bu aşamalarda gerçekleştirdiği çalışmalarının, polislerin davranışlarının kontrol edilebilmesi özelinde hesapverebilirliğe çok ciddi katkılar sağlayacağı açıktır. Örneğin herhangi bir toplumsal olayda polis uygulamaları açısından görülen bazı eksiklik ve yanlışlıkları dile getirmek, söz konusu eksiklik ve yanlışlıkların kamuoyu gündemine gelmesini sağlayarak bu olumsuzlukların giderilmesi noktasında önemli getiriler sağlayacaktır (Cerrah, 1996: 1141).

Kaya da benzer bir biçimde, polisin faaliyetlerinin halka medya aracılığıyla ulaştırıldığını, halkın polis hakkında olumlu veya olumsuz bir kanaate sahip olmasının medya kanalıyla gerçekleştiğini ve halkın polise ilişkin olarak medya aracılığıyla geliştirdiği bu kanaatin hem halk hem de polis açısından çok önemli olduğunu belirtmektedir (1996: 1147). Güvenlik hizmetlerinde hesapverebilirlik konusunda, medyanın bir araç olarak kullanılabilmesi noktasında, hiç şüphesiz medya kuruluşlarına düşen en önemli görev, objektif haberciliğin korunabilmesi noktasında kendisini göstermektedir. Cerrah tarafından da belirtildiği gibi, polis uygulamalarında meydana gelen hata ve yanlışlıkları haber yapan medya mensuplarının yaptıkları haberler bağlamında, varsa, kendi sorumluluk ve hatalarını da topluma yansıtırlarsa yapılan tenkitlerin objektifliği ve yapıcı olduğu kabul edilecek ve getirdikleri eleştiri herhangi bir art niyet algılanmadan güvenlik birimlerince etkili bir biçimde benimsenebilecektir (1996: 1142). Ancak Reiner tarafından mutlu olmayan mecbur kalınmış bir evliliğe benzetilen medya ile polis ilişkisinde, birçok polis medyanın kendilerine karşı önyargılı olduğu şeklinde bir algılamaya sahiptir (aktaran Kaya, 1996: 1147). Böyle olunca da medyada yapılan eleştiriler, hesapverebilirlik bağlamında dikkate alınarak sunulan hizmetteki eksiklik veya yanlışlıkların giderilmesinde düzeltici bir fonksiyon taşıyamamaktadır.

Medyanın, güvenlik hizmetlerinin hesapverebilirliğinin sağlanması bağlamında yapacağı etkiyi sadece yanlışların kamuoyunun gözü önüne serilmesi şeklinde ele almak eksik hatta yanlış bir değerlendirme olacaktır. Zaten böyle bir değerlendirme kitle iletişim araçlarının, en öz ifadeyle birer iletişim aracı olmaları

nedeniyle, iletişimin çift yönlü bir süreç olduğuna ilişkin bilimsel tespitlerle de çelişecektir. Bu nedenle medya, güvenlik hizmetlerinde görülen eksiklik ve yanlışlıkları halkın gözü önüne sererek bir kamuoyu oluşturulmasını sağlama ve bu yanlışlıktan dönülmesini gerçekleştirme yönünde bir etki yaptığı gibi, aynı zamanda söz konusu yanlışın yerine konulması gereken alternatif çözüm önerilerinin toplumdan alınıp güvenlik birimlerine yansıtılması noktasında da bir geri besleme (feed-back) sağlamalıdır. Bu tür çalışmalar bir yandan kamuoyunun aydınlatılmasını sağlayacağı gibi, diğer yandan da yapılması düşünülen çalışmalara halkın desteği ve katılımını sağlayacaktır. Diğer taraftan, kurumsal olarak polisin de medyaya düzenli bir bilgi akışı sağlaması ve işlem ve uygulamalarında hukukî zeminden ayrılmadığını ve insan haklarını koruyan bir anlayış içinde hareket ettiğini açıklaması gerekmektedir.

IV. SONUÇ

Hesapverebilirlik olgusu, çağımızda özellikle yönetim bilimi disiplininde üzerinde en sık durulan olgulardan biri haline gelmiştir. Kısaca kullanılan yetki ve gücün hesabının sorulması olarak tanımlanabilecek hesapverebilirlik, güvenlik kuruluşları gibi insan hak ve hürriyetlerini doğrudan ilgilendiren bir alan açısından daha da büyük önem taşımakta ve bir 'iletişim süreci'ni içermektedir. Bu iletişimde toplum ve polis -zaman zaman rolleri değişmekle birlikte- kaynak ve hedef konumunu alabilmektedirler. Halk polisin uygulamaları ve kullandığı yetkiler bağlamında bilgi sahibi olmak ve polisine güvenebilmek, polis ise söz konusu olgular çerçevesinde kendisini ifade etmek ve suçla mücadelede toplumun desteğini sağlamak istemektedir. Söz konusu iletişim sürecinin gerçekleştiği kanalı ise günümüzde kitle iletişim araçları oluşturmaktadır. Ancak bahse konu iletişim süreci bağlamında özellikle polis-medya ilişkisinin literatürde de tartışıldığı gibi, çok da sorunsuz gerçekleştiğini söylemek mümkün olmamaktadır.

Aslında polis-medya ilişkileri, söz konusu ilişkinin taraflarına çok önemli kazanımlar sunabilecek potansiyele sahiptir. Bahse konu ilişki perspektifinde medya kuruluşları, özellikle polisiye haberlerle toplumun daha fazla ilgisini çekebilecek ve yüksek kâr marjlarına ulaşabilecektir. Polis, medyanın günümüzde toplumu etkileme ve toplumla diyaloga geçebilmede en başat iletişim aracı olduğu gerçeğinden hareketle, objektif yayıncılık politikasının sağlanabilmesi şartıyla, hem kendisini ve beklentilerini topluma doğrudan anlatma imkânı bulabilecek, hem de suçla mücadele özelinde bir bütün olarak toplum huzurunun sağlanması noktasında hizmet götürdüğü halkın desteği ve katkısını daha üst düzeyde sağlayabilecektir. İlişkinin üçüncü tarafı olarak kabul edilen toplum ise, medyanın güvenlik hizmetlerine ilişkin yorum ve değerlendirmeleri çerçevesinde polisten kullandığı yetkinin ve yerine getirdiği uygulamaların hesabını sorma şansını elde etmiş olacaktır.

Toplumun bilgilendirilmesi amacıyla Emniyet Genel Müdürlüğü'nün resmi web sayfasında güncel olarak basın açıklamaları yapılmasına karşın, bunların

yeterince medyada yer almadığı görülmektedir. Medya, haber değeri açısından polisin yapmış olduğu yanlışları daha çok gündeme taşıma eğilimindedir. Bu durum hiç kuşkusuz polisin hatalarının düzeltilmesi açısından büyük öneme sahiptir. Ancak, kurum içi dinamiklerin harekete geçirerek polisin söz konusu problemi çözmesi durumunda ise toplum aynı oranda medya tarafından bilgilendirilmemektedir. Polis-medya ilişkilerinin geliştirilmesi sorunsalı, polisin imajı çerçevesinde değerlendirilmelidir. Polisin devletin baskı aygıtlarından biri olması, bu mesleği “şiddet” ve “zor kullanma” kavramlarıyla özdeş kılmaktadır. Bu olumsuz algıyı olumlu hale getirmek amacıyla, medyayla ilişkilerin daha sıcak ve samimi bir hale getirilmesi, polis teşkilatı yetkililerin haber kaynağı olarak basına bilgi vermesi, polis-toplumilişkilerine yeni bir boyut getirmesi açısından önemlidir.

Bu çalışma boyunca, özellikle söz konusu genel ilişki sistematığının her üç boyutunu da ilgilendirecek şekilde 'güvenlik hizmetlerinin hesapverebilirliğinde medyanın rolü' tartışılmaya çalışıldı. Her ne kadar özellikle Türkiye perspektifinde sorunsuz ve en azından olması gerektiği şekliyle bir polis-medya ilişkisinden bahsedilemese de medyanın çağımızda geldiği noktanın bir neticesi olarak söz konusu ilişkiye çok olumlu getirilerinin olduğu da inkâr edilemez.

Şüphesiz bu getirilerin başında medya aracılığıyla oluşturulan kamuoyu sayesinde, polisin yetki, sorumluluk ve yerine getirdiği uygulamaların tartışılması gelmektedir. Medyanın oluşturduğu söz konusu kamuoyu, hem polisin görevlerini ifa ederken daha titiz ve özenli davranmasını sağlamakta, hem de toplumsal anlamda hak ve özgürlüklerin ihlalinin mümkün olan en alt seviyeye çekilerek daha kaliteli bir güvenlik hizmeti üretilmesinin yolunu açmaktadır. Sonuç olarak; çalışma boyunca ele alınmaya çalışılan sebeplerin değerlendirilmesi neticesinde, hem polisin halka hizmet sunan bir kuruluş olarak halkın denetimine açık olmasının bir gereği olarak, hem de halkın polisini kendisine daha yakın hissetmesi –daha öz bir ifadeyle polisine güvenebilmesi- açısından medyanın özellikle polisin hesapverebilirliği açısından çok büyük bir rolü ve önemi bulunmaktadır.

Dolayısıyla bir bütün olarak özellikle polislik perspektifinde söz konusu olguya baktığımızda, özellikle medya kuruluşları ile olan ilişkilerin gözden geçirilmesi ve bu ilişkilerin daha verimli bir çerçeveye oturtulması bir zorunluluk haline gelmektedir. Böylelikle hem olumlu bir kurum imajı yaratılması açısından önemli kazanımlar elde edilebilecek hem de demokratikleşmenin bir getirisi olan şeffaflaşma ve hesap verebilme ilkelerinin sorunsuz olarak gerçekleştirilebilmesi için medyadan etkin bir şekilde yararlanılabilecektir.

KAYNAKÇA

- AYDIN, İ. Pehlivan. (2002), “Polis Meslek Etiği İlkeleri”, İ. Bal, M. Bedri Eryılmaz (Der.), *Polis Meslek Etiği*, Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, s. 105-132.
- AYTAÇ, Önder ve BAL, İhsan. (1996), “Medya ve Terörizm”, *Yeni Türkiye*, Yıl. 2, Sayı. 12, s. 1172-1204.

- BALCI, Asım. (2003), "Kamu Yönetiminde 'Hesap verebilirlik' Anlayışı", A. Balcı, A. Nohutçu, N. K. Öztürk, B. Çoşkun (Der.), *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar*, Ankara: Seçkin Kitabevi, s. 115-133.
- BEREN, Fatih. (2002), "Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiye İsimli Yazıya İlişkin Bir Değerlendirme", İ. Bal, M. Bedri Eryılmaz (Der.), *Polis Meslek Etiği*, Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, s. 289-300.
- CERRAH, İbrahim. (1996), "Toplumsal Olaylar, Terör ve Medya", *Yeni Türkiye*, Yıl. 2, Sayı. 12, s. 1135-1146.
- CERRAH, İbrahim. (1998), "Güvenlik Hizmetleri ve Demokratikleşme: Demokratikleşmenin Güvenlik Hizmetlerine Yansımada İngiltere Örneği ve Türk Polisinin Çağdaş Yapılanması İçin Alınabilecek Dersler", *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt. 1, Sayı. 2, s. 56-71.
- CERRAH, İbrahim ve ERYILMAZ, M. Bedri. (2001), *Güvenlik Personeli İçin Referans Kitabı: Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği ve Açıklayıcı Notlar*, Ankara: 72 Tasarım Ltd. Şti.
- CERRAH, İbrahim. (2002), "Türk Polisinde Etik Çalışmaların Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu", İ. Bal, M. Bedri Eryılmaz (Der.), *Polis Meslek Etiği*, Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, s. 279-287.
- CERRAH, İbrahim. (2008), "Polis Etiği Nedir?" *Avrupa Polis Etiği Kuralları ve Türkiye'de Güvenlik Personelinde Mesleki Sosyalleşme*, (Ed. İ. Cerrah), TESEV Yayınları, s.16-21.
- CRANK, John P ve CALDERO, Michael A. (2000), *Police Ethics: The Corruption of Noble Cause*, Cincinnati: Anderson Publishing Co.
- ÇETİN, Halis. (2003), *Modernleşme ve Türkiye'de Modernleştirme Krizleri*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- ÇEVİK, Hasan Hüseyin. (2002), "Ülke Yönetiminde İyi İnsan, İyi Vatandaş, İyi Polis", İ. Bal, M. Bedri Eryılmaz (Der.), *Polis Meslek Etiği*, Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, s.301-314.
- DEMİRKIRAN, Özlem, ESER, Hamza Bahadır ve KEKLİK, Belma. (2011), "Demokrasinin Tabana Yayılması, Yönetimde Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik Bağlamında Bilgi Edinme Kanunu", *Akdeniz Üniversitesi Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt. 3, Sayı. 2, s. 169-192.
- ENTMAN, R. M. (1989), *Democracy Without Citizens: Media and the Decay of American Politics*, Oxford University Press, New York.
- GUREVITCH, Michael-Blumler Jay G., "Siyasal İletişim Sistemleri ve Demokratik Değerler", Medya Kültür Siyaset, Der: Süleyman İrvan, Ark Yayınları, Ankara 1997
- GÖKSU, Turkut ve BİLGİÇ, Veysel K. (2002), "Polislik Mesleği ve Etik Kuralları", İ. Bal, M. Bedri Eryılmaz (Der.), *Polis Meslek Etiği*, Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, s. 85-96.
- GÜL, Serdar Kenan. (2008), "Kamu Yönetiminde ve Güvenlik Hizmetlerinde Hesap Verebilirlik", *Polis Bilimleri Dergisi*, Yıl 1998, Sayı. 10 (4), s. 71-94.
- İÇLİ, Tülin Günşen. (2002), "Polis ve Etik Kurallar Gereksinimi", İ. Bal, M. Bedri Eryılmaz (Der.), *Polis Meslek Etiği*, Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, s. 65-76.
- KAVGACI, H. İbrahim ve ÇINAR, Bekir (1996), "Medya, Polis ve Demokrasi", *Yeni Türkiye*, Yıl. 2, Sayı. 12, s. 1160-1171.
- KAYA, Alaeddin. (1996), "Polis Medya İlişkileri", *Yeni Türkiye*, Yıl. 2, Sayı. 12, s. 1147-1159.

- KLEINIG, John. (1999), *The Ethics of Policing*, Cambridge University Press.
- KROGH, T. ve Nord, W.L. (2010), "Between Public Responsibility and Public Relations: A Case Study of Editors' Attitudes Toward Media Accountability in Sweden", *Communication, Culture and Critique*, 3: 190-206.
- LEONARD, V. A. ve MORE, Harry W. (1974), *Police Organization and Management*, New York: The Foundation Press, Inc.
- MASLOW, Abraham Harold. (1970), *Motivation and Personality* (2nd Ed.). New York: Harper and Row.
- MCQUAIL, D. (2009), "Hesapverebilirlik ve Gazeteciliğin Düzenlenmesi", *Televizyon Haberciliğinde Etik*, Bülent Çaplı ve Hakan Tuncel (Ed.), Ankara: İLEF Yayınları.
- POTTS, Lee. (1983), *Responsible Police Administration Issues and Approaches*, Alabama: The University of Alabama Press.
- RICHARDS, Neil. (2002), "Avrupa Konseyi Avrupa Polis Etiği Kuralları", İ. Bal, M. Bedri Eryılmaz (Der.), *Polis Meslek Etiği*, Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, s. 255-262.
- SEZER, Yasin ve KARGIN, Naci. (2002), "Kamu Yönetiminin Modernleşmesinde Şeffaflaşma Sorunu", *Türk İdare Dergisi*, Sayı. 436, s. 209-225.
- STANLEY, R. (2005), "Controlling the Police in Buenos Aires: A Case Study of Horizontal and Social Accountability", *Bulletin of Latin American Research*, Vol. 24, No. 1, pp. 71-91.
- SWANSON, Charles R., TERRÍTO, Leonard ve TAYLOR, Robert W. (1998), *Police Administration: Structures, Processes and Behavior*, Prentice-Hall, Inc.
- WESTON, Paul B. (1976), *Police Organization ve Management*, Sacramento: Department of Criminal Justice California State University.